Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. Tpjn 304/2014, ECLI:CZ:NS:2015:TPJN.304.2014.1

Číslo: 51/2015

Právní věta:

Vykonavatele soudního exekutora, provádí-li z písemného pověření soudního exekutora úkony, které je ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu oprávněn provést soudní vykonavatel, lze za splnění dalších zákonných podmínek pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.11.2015

Spisová značka: Tpjn 304/2014

Číslo rozhodnutí: 51

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Úřední osoba

Předpisy: 4 předpisu č. 262/2006Sb.
40/1964 Sb. § 524
§ 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 6/2002 Sb.“), a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce, zda lze vykonavatele soudního exekutora pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zákoníku.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětu nejvyššího státního zástupce ze dne 2. 7. 2014, z něhož vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství zaznamenalo v rámci výkonu své působnosti ohledně uvedené otázky rozdílnou rozhodovací praxi senátů Nejvyššího soudu. Nejvyšší státní zástupce ve svém podnětu uvedl, že otázka, zda je vykonavatel soudního exekutora úřední osobou, není v rámci judikatury Nejvyššího soudu řešena poprvé a i v minulosti se soudy k této složité právní otázce stavěly protichůdně. Podání podnětu k zaujetí stanoviska bylo iniciováno

usnesením Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1396/2013, v němž se Nejvyšší soud postavil na stanovisko, že vykonavatele soudního exekutora není možno pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 tr. zákoníku. Obdobný názor pak Nejvyšší soud zaujal i v rozsudku ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 7 Tz 65/2013, v němž uvedl, že vykonavatele ani další zaměstnance soudního exekutora nelze považovat za úřední osoby ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku. Poukázal mj. na to, že přenesení některých činností soudním exekutorem na jiné osoby je možné, ale přenesení osobního statusu exekutora, a tím i statusu úřední osoby, možné není. Podobně Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. 5 Tdo 478/2004, konstatoval, že poškozený jako zaměstnanec soudního exekutora podle § 27 odst. 1 exekučního řádu se nenacházel v postavení veřejného činitele, neboť takové postavení má jen soudní exekutor.

Nejvyšší státní zástupce dále poukázal na to, že uvedené závěry učinil Nejvyšší soud i přesto, že v uvedených rozhodnutích zmínil i zcela opačný názor dříve judikaturou zaujatý, a to bez toho, aby jej zcela odmítl či důvodně prohlásil za již překonaný. Jde o rozhodnutí publikované pod č. 49/2001 Sb. rozh. tr., v němž Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 26. 10. 2000, sp. zn. 4 To 810/2000, vyslovil, že „… pokud poškozený vystupoval jako soudní vykonavatel, jehož úkolem bylo zajistit soupis movitých věcí povinného na podkladě pravomocného a vykonatelného exekučního usnesení, je veřejným činitelem ve smyslu § 89 odst. 9 trestního zákona“. Obdobně Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 3 Tz 168/2001, konstatoval, že „… soudní vykonavatele provádějící dražbu a s ní spojené úkoly je nutno považovat ve smyslu ustanovení § 89 odst. 9 trestního zákona za odpovědné pracovníky soudu, kteří se podíleli na plnění úkolů společnosti a státu a používali přitom pravomoci, která jim byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena“.

Nejvyšší státní zástupce ve svém podnětu rovněž zmínil, že řešení uvedené problematiky je složité a ani na Nejvyšším státním zastupitelství nepanuje na ni jednotný názor. Ve vyjádření k dovolání obviněného ve věci, jíž se Nejvyšší soud zabýval v usnesení ze dne 6. 3. 2014, zn. 6 Tdo 1396/2013, zaujalo Nejvyšší státní zastupitelství právní názor, že status úřední osoby má osoba právě z důvodu výkonu určité činnosti. Z tohoto úhlu pohledu pak nepochybně vykonavatel soudního exekutora plní úkoly státu a společnosti a používá přitom svěřené, byť delegované pravomoci. Ztotožňuje se proto spíše s extenzivním výkladem předmětného hmotně právního pojmu, tak jak byl prezentován v rozhodnutí publikovaném pod č. 49/2001 Sb. rozh. tr. a v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2001, sp. zn. 3 Tz 168/2001.

Otázkou, zda lze vykonavatele soudního exekutora pokládat za úřední osobu, se na své poradě dne 26. 6. 2014 zabývalo i trestní kolegium Nejvyššího soudu v rámci projednávání návrhu na publikaci rozhodnutí, které tuto otázku řešilo (srov. shora již zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1396/2013). Po obsáhlé diskusi, v níž zazněly protichůdné názory, a po seznámení se s názory připomínkových míst (rovněž protichůdnými) dospělo k závěru, že je vhodné zpracovat stanovisko k dané otázce.

Nejvyšší soud si prostřednictvím předsedů krajských soudů vyžádal a opatřil též další rozhodnutí soudů, jimiž se jen doložila jejich nejednotná rozhodovací praxe a odlišné pohledy na řešení sporné právní otázky.

Je možné zde zmínit např. rozsudek Okresního soudu ve Svitavách ze dne 4. 10. 2013, sp. zn. 2 T 326/2013, jímž byl obviněný uznán vinným zločinem násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) tr. zákoníku na tom skutkovém základě, že (stručně vyjádřeno) ve svém bydlišti fyzicky napadl dva vykonavatele soudního exekutora, kteří na základě pověření u něho prováděli exekuci – soupis movitých věcí. K odvolání obviněného Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích usnesením ze dne 17. 12. 2013, sp. zn. 13 To 559/2013, zrušil napadený rozsudek a věc postoupil místně příslušnému správnímu orgánu, který by mohl věc projednat jako přestupek. V odůvodnění svého rozhodnutí odvolací soud po poukazu na zákonný text a dříve

publikovanou judikaturu učinil závěr, že vykonavatele soudního exekutora nelze považovat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) [ale ani podle písm. d)] tr. zákoníku. Citované ustanovení dopadá výlučně na soudního exekutora, který je osobou jmenovanou ministrem spravedlnosti a musí splňovat přesně stanovené požadavky. Opačný výklad by totiž znamenal neúměrné zvýšení počtu úředních osob.

V další věci vedené u Okresního soudu ve Frýdku-Místku pod sp. zn. 81 T 122/2012 se pověřený vykonavatel soudního exekutora nenacházel v postavení poškozeného (jak tomu bylo v naprosté většině výše zmíněných věcí), nýbrž v pozici obviněného. Rozsudkem jmenovaného soudu byl uznán vinným mj. přečinem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku na tom skutkovém základě, že v uvedené pozici při provádění exekuce proti povinnému překročil svou pravomoc (v rozsudku blíže popsaným způsobem). Proti tomuto rozsudku podal obviněný odvolání, z jehož podnětu Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 4 To 69/2013, zrušil napadený rozsudek v celém rozsahu a nově rozhodl tak, že na stejném skutkovém základě uznal obviněného vinným přečiny porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 tr. zákoníku a útisku podle § 177 odst. 1 tr. zákoníku (těmi byl uznán vinným i napadeným rozsudkem soudu prvního stupně). Z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu je třeba zmínit, že také tento soud s poukazem na zákonnou úpravu a standardní judikaturu (nejen Nejvyššího soudu, ale i Nejvyššího správního soudu) dospěl k závěru, že vykonavatele soudního exekutora nelze považovat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) [ale ani podle písm. d)], odst. 2 tr. zákoníku, jelikož nevykonává vrchnostenskou pravomoc, ale pouze administrativně technicky provádí výkon rozhodnutí soudního exekutora, jehož je zaměstnancem.

Obdobný názor zaujala i ministryně spravedlnosti v odůvodnění stížnosti pro porušení zákona (věc je vedena u Nejvyššího soudu pod sp. zn. 8 Tz 53/2014 a dosud v ní nebylo rozhodnuto), kterou podala ve prospěch obviněného, jenž byl rozsudkem Okresního soudu v Liberci ze dne 27. 6. 2013, sp. zn. 34 T 60/2012, uznán vinným přečinem násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku na tom skutkovém základě, že ve svém bydlišti fyzicky napadl dva poškozené, kteří z pověření soudního exekutora prováděli v (blíže označené) exekuční věci soupis movitých věcí. Argumentačně se ministryně spravedlnosti ztotožnila s názory Nejvyššího soudu blíže rozvedenými v jeho rozhodnutích učiněných ve věcech pod sp. zn. 5 Tdo 478/2004, 7 Tz 65/2013 a 6 Tdo 1396/2013 (viz výše).

Naopak v pravomocných rozsudcích Okresního soudu v Děčíně ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 24 T 249/2011, či Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 8. 4. 2014, sp. zn. 6 T 38/2014, se vykonavatel soudního exekutora považuje bez bližšího odůvodnění za úřední osobu.

Před zaujetím stanoviska si trestní kolegium Nejvyššího soudu vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb. vyjádření od Ministerstva spravedlnosti, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedy Nejvyššího správního soudu, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult univerzit v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky, veřejné ochránkyně práv, Exekutorské komory a České advokátní komory. Spolu se žádostí o vyjádření jim zaslalo návrh stanoviska, který byl postupně zpracován ve třech alternativách. Nejprve v podobě, že vykonavatel soudního exekutora není úřední osobou ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku. Druhý návrh vyznával tak, že vykonavatele soudního exekutora lze pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku. Třetí alternativa návrhu odůvodňovala závěr, že vykonavatele soudního exekutora, provádí-li z písemného pověření soudního exekutora úkony, které je ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu oprávněn provést soudní vykonavatel, lze za splnění dalších zákonných podmínek pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku.

Z připomínkových míst se vyjádřily Nejvyšší státní zastupitelství, Vrchní soud v Olomouci, Vrchní

soud v Praze, Městský soud v Praze, Krajský soud v Praze, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Ostravě, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, veřejná ochránkyně práv, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Názor na tento problém vyjádřily i Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Exekutorská komora.

Nejvyšší státní zastupitelství sdělilo, že ve shodě s podnětem nejvyššího státního zástupce zastává názor, že vykonavatel soudního exekutora by měl být považován za úřední osobu. Nejvyšší státní zastupitelství akcentovalo, že úkony exekutora se považují za úkony soudu, poukázalo na rozdílný režim ochrany a odpovědnosti vykonavatele soudního exekutora a soudního vykonavatele a uvedlo, že vyvstává otázka, proč by zaměstnanecký poměr k soudnímu exekutorovi měl vykonavatele soudního exekutora vylučovat z okruhu úředních osob, když osoba se stejnými oprávněními v exekučním řízení, tj. vykonavatel soudu, pouze z titulu odpovědného úředníka jiného orgánu veřejné moci, je zákonem definován jako úřední osoba. Status úřední osoby by měl být chápán jako důsledek výkonu určité pro stát strategické a důležité činnosti, nikoli jako nepřenosný institut vázaný striktně na určitou osobu; ochrana je poskytována úřední osobě nikoli kvůli osobním kvalitám, ale jako ztělesnění výkonu veřejné moci. Soudní exekutor navíc ve většině případů sám neprovádí výkon rozhodnutí, reálně jej činí právě jeho vykonavatel. Proto se Nejvyšší státní zastupitelství přiklonilo k třetímu návrhu stanoviska, totiž že vykonavatele soudního exekutora lze za splnění dalších předpokladů považovat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku.

Vrchní soud v Olomouci rovněž souhlasil s tímto řešením, upozornil ale na menšinový názor, podle nějž je výklad § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku příliš extenzivní a situace by měla být řešena legislativní cestou.

Vrchní soud v Praze se přiklonil k názoru, že vykonavatel soudního exekutora je úřední osobou. Uvedl, že pokud zvláštní zákon připouští, aby soudní exekutor pověřil výkonem některých oprávnění vykonavatele, lze souhlasit s výkladem, že takové osoby (za stejných okolností jako soudní exekutor) by měly mít stejnou právní ochranu. Zdůraznil, že zmíněné pověření k výkonu oprávnění může být učiněno pouze v rozsahu, v jakém takový postup předpokládá zvláštní zákon, nikoliv obecně podle své úvahy kohokoliv, proto podle něj nemohou vznikat pochybnosti ani o spojitosti mezi úřední osobou a tím, kdo byl pověřen, ani o tom, zda úřední osoba byla k pověření oprávněna a v jakém rozsahu.

Krajský soud v Praze se ztotožnil se třetím návrhem, neboť seznal, že odkaz na charakter úkonů v právní větě je namístě stejně jako závěr o možnosti pokládat vykonavatele soudního exekutora za úřední osobu.

Krajské soudy v Plzni, v Hradci Králové a v Ostravě souhlasily s první variantou návrhu. Krajský soud v Hradci Králové tak učinil s odkazem na jím uplatňovanou praxi a na stanovisko již dříve schválené na jeho gremiální poradě. Krajský soud v Ostravě měl za to, že použití rozšiřujícího výkladu by postupně vedlo k narůstajícímu počtu úředních osob, extenzivní výklad označil spíše za analogii, která je k tíži povinného subjektu, a tudíž nepřípustná. Poznamenal též, že mezera v zákoně musí být řešena legislativní cestou. S tímto návrhem bez bližšího odůvodnění souhlasila i veřejná ochránkyně práv.

Ministerstvo spravedlnosti se nejprve připojilo k druhému návrhu. Konstatovalo, že si nelze vystačit s pouhým jazykovým výkladem, nýbrž že je třeba přihlédnout i k účelu normy a k potřebě poskytnout adekvátní ochranu vykonavatelům veřejné moci a zároveň náležitě poskytovat ochranu třetím osobám před zneužitím jejich postavení, byť za cenu užití rozšiřujícího výkladu. Podle něj by v opačném případě bylo ustanovení § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku téměř obsoletní a ochrana povinných a třetích osob při zneužití pravomocí vykonavatele soudního exekutora při výkonu

exekučních činností pouze iluzorní. Neodhlédlo rovněž od skutečnosti, že soudní vykonavatel, který disponuje obdobnými pravomocemi jako vykonavatel soudního exekutora, se považuje za úřední osobu, přičemž zmínilo, že odlišné postavení těchto zaměstnanců v trestněprávní oblasti by mohlo vést až k úvahám o ústavní konformitě takového výkladu. Posléze, v souvislosti s předložením třetího návrhu stanoviska, Ministerstvo spravedlnosti sdělilo, že tato nově navrhovaná varianta se mu jeví jako vhodnější. Ztotožnilo se s názorem, že s použitím obdobného výkladu je možné považovat za úřední osobu rovněž exekutorského koncipienta či exekutorského kandidáta.

Ministerstvo vnitra, ačkoliv respektuje podobnost mezi činností vykonavatele soudního exekutora a činností soudního vykonavatele, upřednostnilo s ohledem na zásadu *„nullum crimen sine lege certa et stricta“* doslovný výklad ustanovení § 127 tr. zákoníku, a tudíž se přiklonilo k prvnímu návrhu. Pokud jde o třetí návrh stanoviska, upozornilo na několik rizik, jež obsáhle popsalo. Ministerstvo vnitra dále zdůraznilo, že připuštění extenzivního výkladu se blíží zapovězené analogii „in malam partem“, vyvolá další otázky ohledně statusu dalších zaměstnanců osob, které jsou výslovně uvedeny v § 127 tr. zákoníku, což by mohlo vést k neurčitosti citovaného ustanovení. Podle něj bude extenzivním výkladem dotčena právní jistota adresátů trestního zákoníku. Průměrný občan, který nesleduje judikaturu, vychází z ustanovení § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku, v němž není uveden vykonavatel soudního exekutora; proto takový občan nebude předpokládat, že zaměstnanci soudního exekutora jsou úředními osobami jako odpovědní úředníci jiného orgánu veřejné moci podle § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku. Veřejnost navíc vnímá odlišně postavení soudního vykonavatele, tj. zaměstnance soudu jako významné veřejné instituce, která vykonává jednu ze základních mocí ve státě, a vykonavatele soudního exekutora, tj. zaměstnance soukromé osoby, která vykonává exekuční činnost za účelem dosažení zisku. Ministerstvo vnitra uvedlo, že návrh stanoviska se zcela nevypořádal s úmyslem zákonodárce, jenž připravoval trestní zákoník prakticky souběžně s novelou exekučního řádu a vykonavatele soudního exekutora ani další zaměstnance soudního exekutora přesto nezařadil do ustanovení § 127 tr. zákoníku. Ministerstvo vnitra tedy uzavřelo, že s ohledem na medializaci předchozí judikatury Nejvyššího soudu, podle níž vykonavatel soudního exekutora není úřední osobou, je z hlediska právního povědomí veřejnosti lepší novelizace ustanovení § 127 tr. zákoníku. Legislativní cestu považuje za vhodnější i s ohledem na dělbu státní moci.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně se v předloženém vyjádření většinově přiklonila k druhému návrhu stanoviska.

K dané otázce se vyjádřila i Právnická fakulta Univerzity Karlovy, která rovněž zastávala názor, že vykonavatel soudního exekutora by měl být považován za úřední osobu. Připomněla, že teleologický výklad by měl vést k závěru, že vykonavatel soudního exekutora má mít stejné postavení jako soudní vykonavatel. Je třeba přihlédnout především k současné praxi, kdy rozhodnutí jsou v převážné většině vykonávána prostřednictvím exekuce podle exekučního řádu, a nikoli v rámci soudního výkonu rozhodnutí, přičemž soudní exekutor již dávno fakticky v naprosto drtivé většině případů sám neprovádí výkon rozhodnutí, ale provádí jej právě prostřednictvím svých vykonavatelů. Z toho též plyne, že sám soudní exekutor se zpravidla nedostane do situace, kdy by musel čelit napadení při samotném provedení některých úkonů, jako je např. soupis movitých věcí a jejich zajištění. Ovšem takový vykonavatel při přijetí navrženého názoru nejenže nebude chráněn, ale nebude před ním ani chráněna osoba, jež má být postižena exekucí, resp. ani další osoby, před nesprávným výkonem či dokonce zneužitím pravomoci, kterou zcela nepochybně vykonavatel soudního exekutora disponuje.

Exekutorská komora souhlasila s poslední alternativou návrhu stanoviska. Měla ale za to, že by se závěr obsažený v jeho právní větě měl vztahovat na všechny zaměstnance soudního exekutora, provádí-li z jeho písemného pověření úkony, které je ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu oprávněn provést soudní vykonavatel.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci se sice nejdříve ztotožnil s prvním návrhem stanoviska,

posléze ale akceptoval třetí alternativu návrhu a závěr obsažený v právní větě navrhovaného stanoviska shledal věcně správným.

Městský soud v Praze se vyjádřil jen k prvnímu návrhu stanoviska a zmínil nejednotný postoj. Upozornil ale, že výčet osob v § 127 odst. 1 tr. zákoníku je taxativní a ustanovení § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku zahrnuje jen exekutora.

Ostatní připomínková místa se k návrhům stanoviska explicitně nevyjádřila.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu, též po zvážení všech výše uvedených vyjádření a v nich obsažených argumentů, zaujalo shora uvedené stanovisko.

Jak je z dosavadního textu zřejmé, otázka, zda je vykonavatel soudního exekutora úřední osobou či nikoli, má velký praktický dopad, neboť úřední osoby požívají za podmínek stanovených trestním zákoníkem zvýšené ochrany před různými útoky souvisejícími s výkonem jejich pravomoci (viz například ustanovení § 323 až § 326 tr. zákoníku). Současně však mají i zvýšenou trestní odpovědnost, neboť právě v souvislosti s výkonem své pravomoci se mohou dopustit speciálních trestných činů, které nemohou spáchat osoby, jimž nenáleží status úřední osoby (viz například ustanovení § 329 a § 330 tr. zákoníku).

Právní rámec pro řešení výše uvedené otázky je dán především zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „tr. zákoník“). Ustanovení vztahující se k řešené problematice jsou ale obsažena i v zákoně č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „e. ř.“), v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „o. s. ř.“), a ve vyhlášce č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „j. ř. s.“).

Přijetí zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, se promítlo i do tehdy účinného trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zák.“). Soudní exekutor byl zařazen mezi osoby požívající podle § 89 odst. 9 tr. zák. statusu „veřejného činitele“. Podle tohoto ustanovení veřejným činitelem byl volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu, pokud se podílel na plnění úkolů společnosti a státu a používal přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena. Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních právních předpisů byla veřejným činitelem také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží. K trestní odpovědnosti a ochraně veřejného činitele se podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžadovalo, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jeho pravomocí a odpovědností. Funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník státního orgánu, samosprávy, ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru cizího státu se za těchto podmínek považoval za veřejného činitele, pokud tak stanovila vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Trestní zákoník účinný od 1. 1. 2010 nahradil pojem „veřejný činitel“ pojmem „úřední osoba“. Tento pojem umožnil zahrnout pod výše zmíněnou zvýšenou ochranu i zvýšenou trestní odpovědnost také osoby, které sice nejsou veřejnými činiteli, ale přesto plní důležité úkoly při ochraně státních nebo jiných celospolečenských zájmů a k tomu jsou nadány potřebnou pravomocí – např. notáře, finančního arbitra apod. (srov. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1352).

Legální definice úřední osoby je obsažena v § 127 tr. zákoníku. Podle § 127 odst. 1 tr. zákoníku úřední je osobou

a) soudce,

b) státní zástupce,

c) prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky, člen vlády České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci,

d) člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci,

e) příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie,

f) soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce,

g) notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař,

h) finanční arbitr a jeho zástupce,

i) fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží,

pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.

Úřední osoba tedy podle uvedené obecné definice musí splňovat následující znaky:

a) jde o některou z osob vyjmenovaných v § 127 odst. 1 písm. a) až i) tr. zákoníku, která

b) plní úkoly státu nebo společnosti a

c) používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.

Podle § 127 odst. 2 tr. zákoníku k trestní odpovědnosti a ochraně úředních osob se podle jednotlivých ustanovení trestního zákoníku vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jejich pravomocí a odpovědností.

Vedle uvedeného obecného vymezení úřední osoby obsahuje trestní zákoník speciální úpravu pro trestné činy podle § 331 až § 333 tr. zákoníku podřazené pod úplatkářství v dílu 3. hlavy X. zvláštní části tr. zákoníku. Podle § 334 odst. 2 tr. zákoníku se úřední osobou podle § 331 až 333 tr. zákoníku vedle osoby uvedené v § 127 tr. zákoníku rozumí jakákoli osoba:

a) zastávající funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu,

b) zastávající funkci, zaměstnaná nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu,

c) zastávající funkci, zaměstnaná nebo pracující v mezinárodní či nadnárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného nebo v jejím orgánu nebo instituci,

d) zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv Česká republika nebo cizí stát,

pokud je s výkonem takové funkce, zaměstnání nebo práce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.

K tomu je ještě vhodné dodat, že podle § 327 tr. zákoníku se ochrana podle § 323 až § 326 tr. zákoníku poskytuje také osobě, která vystoupila na podporu nebo na ochranu orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci anebo úřední osoby a dále též mezinárodně chráněné osobě, kterou se rozumí úřední osoba cizího státu nebo mezinárodní organizace, která požívá diplomatické nebo jiné výsady a imunity podle mezinárodního práva, nebo osoba zastávající funkci nebo zaměstnání nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu.

Jak bylo zmíněno, soudní exekutor požívá statusu úřední osoby jen při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce. Oproti předchozí právní úpravě obsažené v § 89 odst. 9 tr. zák. již soudní exekutor není úřední osobou při sepisování exekutorských zápisů, které nespadá pod exekuční činnost, ale je výslovně zahrnuto pod další činnosti exekutora (viz § 77 a násl. e. ř.), na něž se ustanovení § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku nevztahuje.

Postavení soudního exekutora je upraveno už výše citovaným exekučním řádem. Soudním exekutorem je fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil exekutorským úřadem (§ 1 odst. 1 e. ř.). V rámci pověření exekutorským úřadem exekutor provádí nucený výkon exekučních titulů včetně zřizování exekutorského zástavního práva (dále jen „exekuční činnost“) a další činnost podle tohoto zákona (§ 1 odst. 2 e. ř.). Při výkonu exekuční činnosti a další činnosti je exekutor povinen používat označení „soudní exekutor“. Označení „soudní exekutor“ nebo „exekutorský úřad,“ od nich odvozené tvary ani označení způsobilé vyvolat nebezpečí záměny s uvedenými označeními není oprávněna používat jiná osoba (§ 4 odst. 1 e. ř.).

Exekuční činností se podle § 1 odst. 2 e. ř. rozumí pouze činnosti při nuceném výkonu rozhodnutí, nikoli též další činnosti podle exekučního řádu (např. poskytování právní pomoci oprávněnému nebo povinnému po vydání exekučního titulu, jakož i v souvislosti s exekuční a další činností, sepisování exekutorských zápisů, činnosti při provádění autorizované konverze dokumentů, při sepisování listin apod.; viz § 74 až § 86 e. ř.).

Činnosti vykonávané z pověření soudu upravuje ustanovení § 76 odst. 1 e. ř., podle něhož pověří-li soud exekutora, může exekutor provádět i jinou činnost, zejména doručovat písemnosti soudu a vykonávat činnost soudního vykonavatele podle zvláštního právního předpisu (§ 45 a násl. j. ř. s.). Podle § 76a e. ř. na základě pověření soudu nebo státního zástupce zjišťuje exekutor majetek podléhající podle rozhodnutí vydaného v trestním řízení zajištění a osobně nebo prostřednictvím jiné osoby vykonává správu takového majetku. Při evidenci spravovaného majetku postupuje exekutor přiměřeně jako při evidenci věcí převzatých do úschovy.

Z pohledu řešené problematiky je významné ustanovení § 5 e. ř., které stanoví jednak to, že „exekutor může zaměstnávat zaměstnance“ (odst. 1), a dále to, že „na základě písemného pověření uděleného exekutorem mohou jeho zaměstnanci vykonávat úkony exekuční činnosti a další činnosti za podmínek a v rozsahu stanoveném tímto zákonem“ (odst. 2).

Na základě § 19 až § 22 e. ř. lze rozlišit čtyři typy zaměstnanců exekutora s rozdílným stupněm oprávnění (srov. Kuchta, J. Jsou soudní exekutor a jeho zaměstnanci úředními osobami ve smyslu § 127 nového trestního zákoníku? In Dny práva – 2009 – Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 969 a 970). Jsou jimi:

a) Exekutorský koncipient, který je podle § 19 odst. 1 e. ř. zaměstnancem exekutora zapsaným do seznamu koncipientů. Exekutor ho může písemně pověřit prováděním úkonů, které jsou předmětem exekuční činnosti nebo další činnosti. Exekutor však nemůže pověřit koncipienta k vydání exekučního příkazu. Koncipient nemůže vykonat dražbu nemovité věci nebo obchodního závodu (dále jen „závod"), vydávat rozhodnutí v exekuci prodejem nemovitých věcí nebo závodu ani zřizovat exekutorské zástavní právo (§ 21 e. ř.).

b) Exekutorský kandidát, který je podle § 23 odst. 1 e. ř. zaměstnancem exekutora zapsaným do seznamu exekutorských kandidátů. Exekutor může kandidáta písemně pověřit prováděním úkonů v exekuční nebo další činnosti; § 25 e. ř. Exekutorský kandidát může být také Komorou pověřen zastupováním exekutora (§ 16 a násl. e. ř.). Podle § 17 odst. 3 e. ř. ustanovení exekučního řádu vztahující se na exekutora platí také pro exekutorského kandidáta, jestliže vykonává úřad exekutora jako zástupce exekutora.

c) Vykonavatel exekutora, jehož může podle § 27 odst. 1 e. ř. exekutor zaměstnávat v pracovním poměru. Exekutor může vykonavatele exekutora písemně pověřit prováděním úkonů, které ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu provádí vykonavatel (§ 27 odst. 2 e. ř.).

d) Další zaměstnanci, které může exekutor podle § 27 odst. 1 e. ř. zaměstnávat v pracovním poměru. Další zaměstnance může pověřit prováděním jednoduchých úkonů, které jsou předmětem exekuční nebo další činnosti (§ 27 odst. 2 e. ř.). Takovými úkony mohou být např. vedení rejstříků, vedení spisovny, zjišťování informací z veřejných seznamů apod.

V této souvislosti je třeba připomenout, že původní znění § 27 e. ř. nerozlišovalo mezi vykonavatelem exekutora a (jiným) zaměstnancem. Upravovalo výslovně možnost exekutora zaměstnávat v pracovním poměru další zaměstnance a pověřit je prováděním jednoduchých úkonů, které souvisejí s exekuční nebo jinou činností. Teprve novela exekučního řádu provedená zákonem č. 286/2009 Sb., jež nabyla účinnosti dne 1. 11. 2009, přinesla rozlišení vykonavatele exekutora a dalšího zaměstnance a rozšířila do stávající podoby činnosti, kterými může být vykonavatel exekutora pověřen.

Občanský soudní řád v ustanovení § 265 odst. 3 zakotvil oprávnění zaměstnance soudu (vykonavatele) činit jednotlivé úkony při výkonu rozhodnutí, stanoví-li tak zákon nebo zvláštní právní předpisy, nebo pověří-li ho tím předseda senátu. Působnost těchto vykonavatelů je dále upravena ustanovením § 46 j. ř. s., podle něhož:

(1) Vykonavatelé jsou oprávněni přijmout od povinného plnění, zprostředkovat vzájemné plnění oprávněného, které souvisí s výkonem rozhodnutí, a v případech stanovených zákonem provádějí všechny úkony, jichž je k výkonu rozhodnutí třeba.

(2) Vykonavatelé provádějí zejména tyto úkony:

a) prodej movitých věcí při likvidaci pozůstalosti prováděný soudem podle ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí [§ 232 odst. 1 písm. a) zákona č. 292/2013, o zvláštních řízeních soudních (dále zde jen „z. z. ř.")],

b) úkony spojené s odnětím dítěte (§ 504 z. z. ř.),

c) úkony spojené s provedením výkonu rozhodnutí o nařízení předběžného opatření (§ 493 až § 497 z. z. ř.),

d) úkony spojené s realizací výkonu rozhodnutí postižením jiných majetkových práv

povinného spočívajících ve vydání nebo dodání věci (§ 320 o. s. ř.),

e) úkony spojené s provedením výkonu rozhodnutí správou nemovité věci,

f) osobní prohlídku povinného a prohlídku jeho místností, skříní a jiných schránek (§ 325a o. s. ř.),

g) soupis movitých věcí (§ 326 o. s. ř.),

h) prodej věcí, které se rychle kazí, mimo dražbu (§ 326b o. s. ř.),

i) zajištění sepsaných věcí (§ 327 o. s. ř.),

j) označení sepsaných věcí, které nebyly zajištěny (§ 327 odst. 3 o. s. ř.),

k) pojetí věci do soupisu zápisem do protokolu (§ 327a odst. 1 o. s. ř.),

l) odhad sepsaných movitých věcí, nebyl-li přibrán znalec (§ 328 o. s. ř.),

m) prodej pohledávek a prodej sepsaných věcí v dražbě (§ 314b odst. 1 a § 329 odst. 1 o. s. ř.),

n) vydání výtěžku z prodaných věcí oprávněným nebo jiným věřitelům, popřípadě složení výtěžku u soudu (§ 331 a § 331a o. s. ř.),

o) vydání odebraných peněz oprávněnému nebo jejich složení u soudu (§ 333 o. s. ř.),

p) jednání potřebná k uplatnění práv z cenných papírů nebo zaknihovaných cenných papírů či listin představujících právo na splacení dlužné částky (§ 334 o. s. ř.),

q) úkony potřebné ke zpeněžení sepsaných cenných papírů a zaknihovaných cenných papírů (§ 334a o. s. ř.),

r) jednotlivé úkony při dražbě nemovité věci a závodu (§ 336h odst. 1 a § 338u odst. 1 o. s. ř.),

s) podání návrhu k vymožení potřebných částek proti vydražiteli (§ 336n odst. 3 o. s. ř.),

t) vyklizení nemovitých věcí, staveb, bytů a jiných místností, odevzdání vyklizených věcí povinnému nebo zletilému příslušníku jeho domácnosti, předání vyklizených věcí do úschovy obci nebo jinému vhodnému schovateli, prodej nevyzvednutých věcí a rozdělení výtěžku tohoto prodeje (§ 340 až § 344 o. s. ř.),

u) zničení zjevně bezcenné věci (§ 341 odst. 4 o. s. ř.),

v) odebrání movitých věcí se vším, co k nim patří, povinnému, nebo tomu, kdo je ochoten je vydat, a jejich odevzdání oprávněnému (§ 345 o. s. ř.),

w) úkony spojené s realizací rozhodnutí prodejem movité věci podle § 348 o. s. ř.,

x) úkony směřující k obnovení předešlého stavu podle § 351a o. s. ř.

V souvislosti s výkonem rozhodnutí je třeba připomenout i další ustanovení občanského soudního řádu spojená s výkonem rozhodnutí.

Podle § 325a o. s. ř. vyžaduje-li to účel výkonu rozhodnutí, je ten, kdo provádí výkon, oprávněn učinit osobní prohlídku povinného a prohlídku bytu (sídla) a jiných místností povinného, jakož i jeho skříní nebo jiných schránek v nich umístěných, kde má povinný svůj majetek; za tím účelem je oprávněn zjednat si do bytu nebo do jiné místnosti povinného přístup, popřípadě uzavřené skříně či schránky otevřít.

Podle § 325b odst. 1 a 2 o. s. ř. povinný umožní tomu, kdo provádí výkon rozhodnutí, přístup na všechna místa, kde má své movité věci umístěny, a dále každý, v jehož objektu má povinný svůj byt (sídlo) nebo jiné své místnosti, je povinen strpět, aby ten, kdo provádí výkon rozhodnutí, provedl prohlídku bytu a jiných místností povinného. Nesplní-li tuto povinnost, je ten, kdo provádí výkon, oprávněn zjednat si k bytu nebo jiné místnosti povinného přístup.

Z uvedeného vyplývá, že vykonavatel soudního exekutora, je-li exekutorem písemně pověřen prováděním úkonů podle § 27 odst. 2 e. ř., činí řadu úkonů, které v sobě nesou prvky výkonu pravomoci a rozhodování. Na druhé straně však není uveden výslovně (označením „vykonavatel soudního exekutora“) ve výčtu osob, které se podle § 127 odst. 1 tr. zákoníku považují za úřední osoby.

Odborná literatura, která se zabývá otázkou, zda lze vykonavatele soudního exekutora považovat za úřední osobu, není příliš bohatá. Komentář k trestnímu zákoníku (Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012) sice tuto otázku výslovně neřeší, nicméně na s. 1363 v rámci výkladu o osobách, které nelze považovat za úřední osoby, uvádí konkrétně v případě insolvenčního správce či likvidátora, že rozhodující v tomto případě je, že nejsou podřaditelní pod některou z taxativně vypočtených osob uvedených v § 127 odst. 1 písm. a) až i) tr. zákoníku, a není proto splněna základní podmínka, aby bylo možno učinit závěr, že jsou úředními osobami. Názor, že „přenesení osobního statusu exekutora spojeného s exekutorským úřadem a v rámci něho i přenesení statusu veřejného činitele (úřední osoby) možné není“, zastává i komentář k exekučnímu řádu (srov. Kasíková, M. a kol. Exekuční řád. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 4). Podle jiného názoru (Kuchta, J. Jsou soudní exekutor a jeho zaměstnanci úředními osobami ve smyslu § 127 nového trestního zákoníku? In Dny práva – 2009 – Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 969 a 970) „… jestliže může mít na základě zákona a pověření vykonavatel exekutora stejné oprávnění jako soudní vykonavatel, není důvodu mu postavení úřední osoby v takovém případě nepřiznat, poněvadž jinak by byl pro pracovníky se stejnými oprávněními zakotven rozdílný právní režim“. Poukazuje přitom na rozhodnutí publikované pod č. 49/2001 Sb. rozh. tr., podle něhož soudní vykonavatel, který na podkladě pravomocného a vykonatelného exekučního usnesení provádí, popřípadě hodlá bezprostředně provést soupis věcí povinného, je veřejným činitelem podle § 89 odst. 9 tr. zák. Autor posledně zmíněného názoru (J. Kuchta) nicméně současně upozorňuje, že uvedená otázka by měla být výslovně upravena, neboť současný stav je nejasný, vychází z rozporné judikatury a zavdává mnoho důvodů k pochybnostem.

Z dalších rozhodnutí je třeba kromě těch, která již byla uvedena v předchozím textu, zmínit rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 11. 2011, č.j. 5 Aps 6/2011-85, uveřejněný pod č. 2482/2012 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, podle něhož „… soudní exekutor je soukromá osoba vykonávající z pověření soudu veřejnou moc v oboru justice; podle § 28 e. ř. se úkony exekutora považují za úkony soudu. Uvedené ustanovení tudíž zakládá veřejnoprávní povahu postavení soudního exekutora a jeho oprávnění rozhodovat o právech a povinnostech soukromých subjektů. Exekutor však není správním orgánem, nelze tedy v jakékoli jeho činnosti, ať zákonné nebo nezákonné, spatřovat zásah správního orgánu, který by bylo lze přezkoumávat ve správním soudnictví podle § 82 soudního řádu správního“.

Nelze pominout ani rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. 5 Tdo 478/2004, jenž nepřiznal postavení veřejného činitele ve smyslu § 89 odst. 9 tr. zák. vykonavateli soudního

exekutora. Takový závěr odůvodnil tím, že vykonavatel soudního exekutora není soudním exekutorem podle § 1 odst. 1 e. ř., nýbrž má pouhé postavení tzv. dalšího zaměstnance exekutora podle § 27 odst. 1 e. ř., který je soudním exekutorem pověřen k vykonávání jednoduchých úkonů, a nedopadá na něj proto ustanovení § 89 odst. 9 tr. zák. [nyní § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku], podle něhož byl veřejným činitelem mj. soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního předpisu, jímž se rozumí exekuční řád. Na právní názor vyjádřený v tomto rozsudku posléze odkázal Nejvyšší soud např. také v rozsudku ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. 4 Tz 32/2006. Nutno ovšem také upozornit, že jde o rozhodnutí přijatá před rokem 2009, a tudíž před novelizací exekučního řádu provedenou zákonem č. 286/2009 Sb., který, jak již bylo uvedeno, přinesl rozlišení vykonavatele exekutora a dalších zaměstnanců a nově také upravil postavení zaměstnanců exekutora ohledně rozšíření jejich pravomocí.

Účelem ustanovení § 127 tr. zákoníku je vymezení okruhu osob, jimž je přiznán status úřední osoby a které proto jednak požívají zvýšené ochrany (např. § 323 až 326 tr. zákoníku), jednak jsou nositeli zvýšené trestní odpovědnosti (např. § 329 a § 330 tr. zákoníku). Taxativnost výčtu a také značně konkrétní vymezení jednotlivých osob neposkytuje příliš prostoru pro extenzivní výklad a evokuje otázku, nakolik je vůbec možné rozšiřujícím výkladem tohoto výčtu rozšířit dopad ustanovení § 127 odst. 1 tr. zákoníku i na další, výslovně tam neuvedené osoby, aniž by přitom byl zpochybněn postulát *„nullum crimen sine lege certa et stricta“*. Nabízí se proto závěr, že okruh osob, jimž má být přiznán status úřední osoby, byl zákonodárcem právě takto zamýšlen.

Na druhé straně ovšem nelze přeceňovat „vůli zákonodárce“. Zjišťování účelu zákonné úpravy při její interpretaci se neomezuje na pátrání po úmyslu, sledovaném zákonodárcem při přijímání zákonů; takový postup nemůže být ani výlučný, ani rozhodující. Není-li úmysl zákonodárce jednoznačně zřejmý z textu zákona, může být jeho zkoumání nespolehlivé, ne-li neschůdné. Soustřeďuje se především na odůvodnění, které musí být připojeno k návrhu zákona, ale které není součástí zákona a není předmětem schvalování v zákonodárném sboru. Některé důvodové zprávy ani neobjasňují dostatečně účel jednotlivých ustanovení. Vyskytují se také případy, kdy jazykový, logický a systematický výklad smyslu právní normy neodpovídá úmyslům vyjádřeným v důvodové zprávě. Eventuální omyl normotvůrce ve formulaci je pak pro interpretaci nevýznamný, směrodatný je smysl textu normy (k tomu viz Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva. Praha: EUROLEX Bohemia, 2001, s. 267; Holländer, P. Filozofie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 85).

Jde-li o důvodovou zprávu k ustanovení § 127 tr. zákoníku, ta udává, že pojem veřejného činitele, jenž pochází ještě z období komunistického státu, je nahrazen pojmem úřední osoba, jinak z hlediska vymezení trestní odpovědnosti úřední osoby a její ochrany se v podstatě zachovávají znaky obsažené v platné úpravě, pouze s dílčími úpravami vyplývajícími z návaznosti na ostatní ustanovení osnovy. Osnova pouze doplňuje výčet úředních osob o finančního arbitra a jeho zástupce, o notáře při provádění úkonů v řízení o dědictví v postavení soudního komisaře a také sem výslovně zařazuje strážníka obecní policie. Zpřesněna byla také podmínka záležející ve výkonu pravomoci, nyní výslovně spojené s plněním úkolů státu nebo společnosti. Zjevně z ní nevyplývá žádný konkrétní záměr zákonodárce související s postavením zaměstnanců soudního exekutora, což nelze bez dalšího vyložit tak, že možnost jejich zařazení mezi úřední osoby (za splnění určitých předpokladů) je vyloučena.

V daných souvislostech nutno upozornit na význam soudcovského výkladu. V tomto kontextu třeba připomenout, že i Evropský soud pro lidská práva zdůrazňuje, že protiprávní jednání a tresty za ně stanovené musí být zákonem jasně vymezeny. Tato podmínka je splněna, pokud má souzená osoba možnost se z textu příslušného ustanovení, a v případě potřeby z výkladu, který k němu podaly soudy, a případně po vyhledání odborné porady dozvědět, jaká konání a jaká opomenutí zakládají jeho trestní odpovědnost a jaký trest mu z tohoto důvodu hrozí (Cantoni proti Francii, č. 17862/91,

rozsudek ze dne 15. 11. 1996, § 29, Rohlena proti České republice, č. 59552/08, rozsudek velkého senátu ze dne 27. 1. 2015, § 79, Contrada proti Itálii, č. 66655/13, rozsudek ze dne 14. 4. 2015 aj.). V rozsudku velkého senátu ve věci Rohlena proti České republice Evropský soud pro lidská práva mimo jiné uvádí: „V každém právním systému, ať už je zákonné ustanovení, včetně ustanovení trestního práva, formulováno jakkoli jasně, bude nevyhnutelně existovat prostor pro soudní výklad. Vždy bude třeba objasnit nejasné otázky a přizpůsobit se změnám situace. Nadto jistota, jakkoliv je velmi žádoucí, jde občas ruku v ruce s přílišnou nepružností; právo se tudíž musí umět přizpůsobit změnám situace (Kafkaris, č. 21906/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2008, § 140). Účelem rozhodování svěřeného soudům je právě rozptýlení možných přetrvávajících nejasností ohledně výkladu právních norem (tamtéž). Mimoto je v právní tradici smluvních států Úmluvy pevně zakotveno, že judikatura jako pramen práva nezbytně přispívá k postupnému vývoji trestního práva (Kruslin proti Francii, č. 11801/85, rozsudek ze dne 24. 4. 1990, § 29). Článek 7 Úmluvy nelze vykládat tak, že zakazuje postupné vyjasňování pravidel trestní odpovědnosti soudním výkladem, avšak s tím, že výsledek bude slučitelný s podstatou protiprávního jednání a dostatečně předvídatelný (S. W. proti Spojenému království, cit. výše, § 36; C. R. proti Spojenému království, cit. výše, § 34; Streletz, Kessler a Krenz proti Německu, č. 34044/96, 35532/97 a 44801/98, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 3. 2001, § 50; K.-H. W. proti Německu, č. 37201/97, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 3. 2001, § 85; Korbely proti Maďarsku, č. 9174/02, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 9. 2008, § 71; Kononov proti Lotyšsku, č. 36376/04, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 5. 2010, § 185)“. Obdobně se Evropský soud pro lidská práva vyjádřil i ve věci Vasiliauskas proti Litvě, č. 35343/05, v rozsudku velkého senátu ze dne 20. 10. 2015, § 155: „Bez ohledu na to, jak jednoznačné může být zákonné ustanovení, je nezbytným prvkem v jakémkoliv systému práva, včetně práva trestního, soudní výklad. Vždy bude dána potřeba pro objasnění problematických bodů a pro jejich přizpůsobení se měnícím se okolnostem. Progresivní vývoj trestního práva prostřednictvím soudního výkladu je ve smluvních státech Úmluvy dobře zakořeněný a je nezbytnou součástí právní tradice. Článek 7 Úmluvy nemůže být vykládán tím způsobem, že zakazuje postupné objasňování pravidel trestní odpovědnosti prostřednictvím soudního výkladu případ od případu, pokud je takový vývoj v souladu s podstatou trestného činu a může být rozumně předvídán“.

Vykonavatel soudního exekutora není uveden ve výčtu osob, jimž trestní zákoník v § 127 explicitně přiznává postavení úřední osoby. S oporou jen o doslovný výklad se nabízí závěr, že vykonavatele soudního exekutora by nebylo možno pokládat za úřední osobu ve smyslu tohoto ustanovení. Takový rezultát však má svoje problematické stránky, neboť nastoluje nerovný přístup k subjektům ve stejném postavení. Jak je uvedeno výše, vykonavatel soudního exekutora, je-li exekutorem jakožto jeho zaměstnanec písemně pověřen prováděním úkonů podle § 27 odst. 2 e. ř., činí řadu úkonů, které v sobě nesou prvky výkonu pravomoci a rozhodování. V tomto ohledu je ve stejném postavení jako zaměstnanec soudu (vykonavatel), jehož status úřední osoby dovozuje judikatura z ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku (viz rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 10. 2000, sp. zn. 4 To 810/2000, uveřejněný pod č. 49/2001 Sb. rozh. tr. a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2001, sp. zn. 3 Tz 168/2001). Jak se rovněž uvádí v odborné literatuře, „jestliže je tedy vykonavatel soudního exekutora ve stejném postavení jako soudní vykonavatel, není důvodu mu postavení úřední osoby nepřiznat, protože jinak by byl pro pracovníky se stejnými oprávněními zakotven rozdílný právní režim“ (srov. Kuchta, J. Jsou soudní exekutor a jeho zaměstnanci úředními osobami ve smyslu § 127 nového trestního zákoníku? In Dny práva – 2009 – Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 969 a 970). Problém je o to naléhavější, že – jak je patrné i z podkladů shromážděných při přípravě návrhu tohoto stanoviska – v současné době soudní exekutor v naprosté většině případů sám neprovádí výkon rozhodnutí, ale realizuje ho právě prostřednictvím vykonavatele, popřípadě dalších zaměstnanců. Z uvedeného též plyne, že sám soudní exekutor se zpravidla nedostane do situace, kdy by musel čelit napadení při samotném provedení některých úkonů, jako je např. soupis movitých věcí a jejich zajištění. Zákon však musí chránit především ty, kteří fakticky vykonávají exekutorskou praxi.

Z již dříve uvedeného je zřejmé, že závěr o tom, zda vykonavatel soudního exekutora je úřední osobou, je možné učinit jen na základě interpretace ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) či f) tr. zákoníku. Jinými slovy, řešení spočívá v zodpovězení otázky, jakému výkladu, tedy zda doslovnému (adekvátnímu) či rozšiřujícímu (extenzivnímu), popřípadě i dalšímu (např. teleologickému), dát přednost. Ne vždy je možno vystačit pouze s gramatickým výkladem. Důležitou roli zde hraje výklad teleologický, tj. posouzení účelu a smyslu právní úpravy vzhledem ke společenským podmínkám, v nichž se realizuje (viz i nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98, ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. I. ÚS 315/99, ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. II. ÚS 369/01, aj.).

Teleologický výklad právní normy je prováděn na základě funkcionálních a teleologických metod a jeho úlohou je vystihnout smysl a funkci právní normy s přihlédnutím k právním principům a v souvislosti se sociálními podmínkami a potřebami, v nichž se má norma realizovat, když se přihlíží i k tomu, že s vývojem společenských podmínek se někdy mění i funkce právní normy (blíže viz Veverka, V., Boguszak, J., Čapek, J. Základy teorie práva a právní filozofie. Praha: Codex, 1996, s. 136), což právě s ohledem na už uvedené skutečnosti i shora citovanou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva přichází v úvahu. Problém tkví především v tom, nakolik je při teleologickém přístupu možné rozšiřujícím výkladem relativně uzavřeného (taxativního) výčtu osob rozšířit dopad daného ustanovení i na další, výslovně nezmíněné osoby, byť v některých případech jen obecně vymezené [viz zejména § 127 odst. 1 písm. d) a e) tr. zákoníku], aniž by to bylo proti postulátu *nullum crimen sine lege certa* (zásada určitosti trestněprávních norem) *et stricta* (zákaz analogie *„in malam partem“*). Rozšiřující výklad je přípustný jen ve výjimečných případech, a to jedině tehdy, jestliže interpretace za použití všech vědeckých metod vede k nepochybnému závěru o takovém smyslu a rozsahu právní normy, přestože norma je tu formulována např. ze stylistických důvodů úžeji a nezahrnuje doslovně všechny případy, které má na zřeteli (obdobně, byť naopak, je tomu u zužujícího výkladu). Výklad pak vychází ze všech souvislostí, nejen z doslovného textu, a koriguje doslovné znění a rozšiřuje je. Extenzivní výklad v trestním právu hmotném je užíván zřídka (tedy ve smyslu zásady *„criminalia sunt restringenda“*); přílišné rozšíření vykládaného pojmu totiž hraničí se zapovězenou analogií, jde-li o analogii *„in malam partem“*, pokud jde o rozšiřování podmínek trestnosti. Přitom je třeba zdůraznit, že obojí, tj. extenzivní výklad a analogii k tíži pachatele, nelze libovolně zaměňovat, jak se někdy děje (viz Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 348). Nicméně i takový výklad v literatuře a judikatuře lze nalézt (např. rozšíření pojmu „dům“ v definici obydlí podle § 133 tr. zákoníku i na „uzavřený dvůr domu“ či dokonce „přilehlou ohrazenou zahradu“ – viz rozhodnutí pod č. 1/1980, s. 25 až 28 Sb. rozh. tr., č. 16/1993-II. Sb. rozh. tr. a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 7 Tdo 125/2010, uveřejněné v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. T 1264. v sešitě 63, Praha: C.H. Beck).

Proto je na místě soustředit pozornost primárně k otázce výkladu ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, podle něhož je úřední osobou za splnění již uvedených předpokladů člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci, přičemž v úvahu zde přichází pouze „odpovědný úředník jiného orgánu veřejné moci“. V této souvislosti totiž nelze přehlédnout, že takto užitá formulace, tj. v podstatě obecná, značně rozšiřuje (což nelze vnímat jakkoliv negativně) jinak taxativní výčet osob majících postavení úřední osoby.

Proti názoru, že na vykonavatele soudního exekutora lze vztáhnout ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, stojí argument, že vykonavatel je zaměstnancem soudního exekutora jakožto soukromé osoby vykonávající z pověření soudu veřejnou moc v oboru justice. V této souvislosti se zdůrazňuje právní názor obsažený v již výše citovaném rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 11. 2011, č. j. 5 Aps 6/2011-85, podle něhož „… soudní exekutor je soukromá osoba vykonávající z pověření soudu veřejnou moc v oboru justice; podle § 28 e. ř. se úkony exekutora považují za úkony soudu. Uvedené ustanovení tudíž zakládá veřejnoprávní povahu postavení soudního exekutora a jeho oprávnění rozhodovat o právech a povinnostech soukromých subjektů. Exekutor však není správním

orgánem, nelze tedy v jakékoli jeho činnosti, ať zákonné nebo nezákonné, spatřovat zásah správního orgánu, který by bylo lze přezkoumávat ve správním soudnictví podle § 82 soudního řádu správního." Takto učiněný právní názor však má své opodstatnění právě a jen v kontextu, v jakém byl vysloven.

Pro odpověď na otázku, zda a za jakých okolností je vykonavatel soudního exekutora úřední osobou ve smyslu § 127 tr. zákoníku, není významné, že soudní exekutor není správním orgánem, přičemž podstata a smysl označeného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se odvíjela právě od této okolnosti a na to navazující možnosti přezkumu zásahu správního orgánu. Z hlediska použití § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku jde totiž o to, zda lze vykonavatele soudního exekutora považovat za odpovědného úředníka jiného orgánu veřejné moci.

Jiným orgánem veřejné moci je jakýkoliv orgán, který splňuje obecnou charakteristiku orgánu veřejné moci, kterým se rozumí orgán autoritativně rozhodující o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně. Kritériem, zda konkrétní subjekt jedná jako orgán veřejné moci, je skutečnost, zda rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob tzv. vrchnostensky a jestli tato rozhodnutí jsou vynutitelná státní mocí, nebo zda může stát zasahovat do těchto práv a povinností.

Odpovědný úředník jiného orgánu veřejné moci je ten úředník, který působí v rámci příslušného orgánu veřejné moci a vykonává svěřenou odvozenou pravomoc, a to ať už do určité míry samostatně, nebo v návaznosti na výkon pravomoci příslušného funkcionáře orgánu veřejné moci, kterému je podřízen (viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1356 a 1358).

Jiným orgánem veřejné moci ve výše uvedeném kontextu může být např. soud, a proto odpovědným úředníkem takového jiného orgánu veřejné moci může být např. vyšší soudní úředník, soudní tajemník a též soudní vykonavatel.

Jde-li konkrétně o soudního vykonavatele, je třeba podrobněji zmínit závěry obsažené v již zmíněném rozhodnutí uveřejněném pod č. 49/2001 Sb. rozh. tr. Z nich vyplývá, že soudní vykonavatel, který na podkladě pravomocného a vykonatelného exekučního usnesení provádí (případně hodlá bezprostředně provést) soupis věcí povinného, je veřejným činitelem ve smyslu § 89 odst. 9 tr. zák. (nyní úřední osobou ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zákoníku). Proto povinný, jenž fyzicky napadne takového soudního vykonavatele, cloumá jím a strká do něho, aby mu zabránil ve vstupu do svého bytu a provedení zamýšleného soupisu věcí, se dopouští trestného činu útoku na veřejného činitele podle § 155 odst. 1 písm. a) tr. zák. [nyní trestného činu násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku]. V důvodech pak soud vyložil, že je mimo jakoukoliv pochybnost, že poškozený vystupoval jako soudní vykonavatel, jehož úkolem bylo zajistit soupis movitých věcí na podkladě exekučního usnesení okresního soudu. Soud, aby zdůraznil význam postavení soudního vykonavatele a jeho ochranu, odkázal na ustanovení § 325a o. s. ř., podle něhož v případě, vyžaduje-li to účel výkonu rozhodnutí, je ten, kdo provádí výkon, oprávněn (mimo jiné) učinit prohlídku bytu a jiných místností povinného, kde má povinný svůj majetek, a za tím účelem je oprávněn zjednat si do bytu povinného nebo do jiné místnosti přístup. Postup soudu v těchto a obdobných situacích upravuje ustanovení § 53 j. ř. s. Jsou-li pro to důvody, soudní vykonavatel může požádat nejbližší policejní orgán o poskytnutí ochrany (což umožňovalo ustanovení § 44 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, účinného do 31. 12. 2008, a nyní jde o ustanovení § 21 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů). Třebaže to v textu označeného rozhodnutí není explicitně uvedeno, je zřejmé, že soudní vykonavatel je za daných předpokladů úřední osobou ve smyslu § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2001, sp. zn. 3 Tz 168/2001).

Z hledisek kritérií ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku není žádný důvod činit rozdíl mezi postavením soudního vykonavatele a vykonavatele soudního exekutora, provádí-li na podkladě

písemného pověření soudního exekutora úkony, které je ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu oprávněn provést soudní vykonavatel.

Soudní judikatura uznává, že soudní exekutor je soukromá osoba, která však vykonává z pověření soudu veřejnou moc v oboru justice; podle § 28 e. ř. se úkony exekutora považují za úkony soudu. Uvedené ustanovení tudíž zakládá veřejnoprávní povahu postavení soudního exekutora a jeho oprávnění rozhodovat o právech a povinnostech soukromých subjektů (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 11. 2011, č. j. 5 Aps 6/2011-85). V souladu s tím Nejvyšší správní soud připomíná, že v průběhu exekuce se charakter postavení soudního exekutora mění. Po zahájení samotné exekuční činnosti totiž exekutor vystupuje jako orgán veřejné moci, tj. ve vrchnostenském postavení vůči ostatním účastníkům řízení, neboť je na něj v určitém rozsahu přenesen výkon státní moci (viz rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jako soudu kárného ze dne 23. 3. 2012, sp. zn. 11 Kseo 4/2009). To byl patrně důvod, proč zákon posléze zařadil i soudní exekutory do kategorie úředních osob a přiznal jim tento status. Současně jim ovšem dává zákonnou možnost delegovat tato svá oprávnění na další kategorie osob, a to jen na osoby a v takovém rozsahu, jak to stanoví zákon.

„Veřejnoprávní“ povaha postavení exekutora při výkonu exekuční činnosti je opakovaně zmiňována i v rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Ústavní soud se ve své judikatuře vyslovil k postavení exekutora při výkonu exekuční činnosti jako úřední osoby (viz např. stanovisko pléna ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06). Tento svůj status získal podle exekučního řádu, neboť v § 1 odst. 1 e. ř. se mimo jiné stanoví, že soudní exekutor je fyzickou osobou, kterou stát pověřil exekutorským úřadem. Exekučním řádem stát přenesl část výkonu své moci – specificky moci soudní, přičemž součástí výkonu soudní moci je i řízení vykonávací – na soudní exekutory (viz nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1331/07). Jimi sice jsou fyzické osoby, avšak tato skutečnost má význam toliko právně technický či organizačně institucionální. Z hlediska funkcionálního vykonávají tyto osoby státní moc, resp. moc soudní (viz též např. označení soudní exekutor, či ustanovení § 28 větu druhou e. ř.: „Úkony exekutora se považují za úkony exekučního soudu.“). Vykonává-li exekutor funkce, které by jinak byl povinen vykonat stát, resp. soud, je podle Ústavního soudu při výkonu svěřené státní moci povinen šetřit a respektovat základní práva těch osob, ve vztahu k nimž vykonává přenesenou státní moc; stejně tak pro tyto osoby musí platit stejný standard ochrany jejich základních práv jako v řízení před soudy (srov. nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II. ÚS 543/11, usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2011, sp. zn. I. ÚS 3111/10, usnesení téhož soudu ze dne 19. 7. 2010, sp. zn. II. ÚS 2040/10 aj.).

Není proto rozumné a ani udržitelné hledat formální rozdíly a klást překážky rovnocennému vnímání postavení soudního vykonavatele a vykonavatele soudního exekutora, chce-li soudní praxe i nadále zastávat právní názor, že soudní vykonavatel jako odpovědný úředník jiného orgánu veřejné moci (soudu) je úřední osobou ve smyslu § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku. Relevantní je, že soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti fakticky i de iure vykonává státní moc, tj. konkrétně moc soudní, a plní funkci orgánu veřejné moci. Má tedy postavení jiného orgánu veřejné moci a okolnost, že jde o fyzickou osobu, je v daných souvislostech jen otázkou právně technickou. Obdobně je třeba nahlížet i na význam postavení vykonavatele soudního exekutora, jenž má z důvodů již uvedených, ačkoliv je zaměstnancem soudního exekutora jako fyzické osoby, ve skutečnosti (materiálně) postavení odpovědného úředníka jiného orgánu veřejné moci, který zde představuje soudní exekutor. Uvedený závěr vyplývá z toho, že soudní exekutor jej může písemně pověřit prováděním úkonů, které ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu provádí soudní vykonavatel (§ 27 odst. 2 e. ř.), z čehož se odvíjí zcela stejné postavení, jako je postavení soudního vykonavatele. Opět jde jen o otázku organizačně institucionální, která však nemá zásadní význam z hlediska závěru o tom, že i takového zaměstnance lze označit jako odpovědného úředníka jiného orgánu veřejné moci, jelikož z hlediska funkcionálního je úředníkem, který působí v rámci příslušného orgánu veřejné moci a vykonává svěřenou odvozenou pravomoc. Jinak řečeno, vykonává-li vykonavatel soudního exekutora

funkce, které by jinak byl povinen vykonat sám soudní exekutor, popřípadě stát, resp. soud, je podle Nejvyššího soudu při výkonu svěřené státní moci povinen chránit a respektovat základní práva těch osob, ve vztahu k nimž vykonává přenesenou státní moc; stejně tak pro tyto osoby musí platit stejný standard ochrany jejich základních práv jako v řízení před soudy.

Není od věci upozornit, že takto pojatý vztah mezi soudním exekutorem při výkonu exekuční činnosti jako úřední osobou ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku a vykonavatelem soudního exekutora, provádí-li podle § 27 odst. 2 e. ř. z písemného pověření soudního exekutora úkony, které ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu provádí soudní vykonavatel, jako úřední osobou podle § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku zcela koresponduje se vztahem mezi soudcem a soudním vykonavatelem, když soudce má postavení úřední osoby podle § 127 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, zatímco postavení soudního vykonavatele jako úřední osoby se vyvozuje z ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku. Není přitom pochyb, že teleologický výklad posledně uvedeného ustanovení vede k závěru, že vykonavatel soudního exekutora má mít stejné postavení jako soudní vykonavatel. Ve prospěch tohoto závěru svědčí povaha jimi vykonávaných činností při výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu, mechanismus, na jehož základě vykonávají tuto činnost, jakož i důsledky takové činnosti.

Na podporu uvedeného přístupu je třeba uvést též nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2000, sp. zn. III. ÚS 371/99, v němž se Ústavní soud zabýval otázkou, zda lze daňového kontrolora považovat za veřejného činitele podle § 89 odst. 9 tr. zák., nyní úřední osobu podle § 127 odst. 1 tr. zákoníku (dále jen úřední osoba), v návaznosti na skutkovou podstatu trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 tr. zák., nyní trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku. Ústavní soud dospěl k závěru, že daňového kontrolora je třeba považovat za úřední osobu. Jako zaměstnanec územního finančního orgánu je nepochybně odpovědným pracovníkem orgánu státní správy, podílejícím se na plnění úkolů společnosti a státu. Zároveň sám nemá přímou pravomoc rozhodovat o právech daňových subjektů, i když se řada jeho oprávnění, svěřených mu mimotrestními právními předpisy, velmi blíží takovým zásahům. Proces rozhodování zahrnuje fázi přípravnou, vlastní přijetí rozhodnutí a fázi jeho výkonu. Je-li s pojmem pravomoci spojena fáze druhá a třetí, potom i věcná příprava takového rozhodnutí, bez níž by nemohlo být přijato, musí rovněž spadat pod pojem pravomoc. Pokud je projevem pravomoci i výkon přijatých rozhodnutí, logicky jím musí být i podmínka, bez které by takového rozhodnutí ani jeho výkonu nebylo. Kvalifikovaná příprava rozhodnutí, učiněného správcem daně, je svěřena daňovému kontrolorovi, jenž za ni nese nemalý díl odpovědnosti, která je nepochybně odpovědností za plnění úkolů společnosti a státu nikoliv jen okrajové povahy. Tím je podle právního názoru obsaženého v citovaném nálezu dáno postavení daňového kontrolora v kontextu trestního práva hmotného jakožto úřední osoby, přičemž důvody, které Ústavní soud zformuloval, odpovídají znakům úřední osoby obsaženým v ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku.

Současně v citovaném nálezu Ústavní soud uvedl, že si je vědom relativní neurčitosti a zastaralosti výkladových pravidel obsažených v § 89 odst. 9 tr. zák., a konstatoval, že je věcí Parlamentu České republiky, aby vymezil znaky profesí, které budou požívat ochrany veřejného činitele, a podrobil tehdejší právní úpravu veřejného činitele revizi. Ústavní soud rovněž zdůraznil, že hodnocení zásahu orgánu veřejné moci do základních práv a svobod zahrnuje mimo jiné posouzení ústavně konformní interpretace a aplikace hmotného práva. Ústavně konformní výklad má prioritu a obecný soud je zavázán k výkladu ústavně konformnímu, existuje-li možnost i výkladu ústavně nekonformního. Z uvedeného tedy plyne, že Ústavní soud obecně nepokládal za nepřípustné vyložit ustanovení § 127 odst. 1 tr. zákoníku metodou teleologického výkladu tak, že je jím zaměstnanec finančního orgánu, jemuž je jako daňovému kontrolorovi svěřena kvalifikovaná příprava rozhodnutí, nikoliv rozhodnutí samotné (to činí správce daně), v čemž byla spatřována odpovědnost za plnění úkolů společnosti a státu nikoliv jen okrajové povahy. Tomu odpovídá závěr, že tím spíše lze za úřední osobu pokládat

zaměstnance soudního exekutora, který při výkonu exekuční činnosti (jako úřední osoba) vystupuje jako orgán veřejné moci, vykonávající konkrétně moc soudní, přičemž tento jeho zaměstnanec – vykonavatel soudního exekutora z jeho písemného pověření provádí úkony, které je ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu oprávněn provést soudní vykonavatel.

Za stávající situace je výše předložený výklad § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku zcela namístě, neboť byl zjištěn širší smysl uvedené normy, než by odpovídalo doslovnému znění textu zákonného ustanovení. Je také třeba znovu zdůraznit, že ustanovení § 127 tr. zákoníku poskytuje úředním osobám nejen ochranu, ale přináší i jejich zvýšenou trestní odpovědnost. Vyloučení vykonavatele soudního exekutora z dosahu § 127 odst. 1 tr. zákoníku by znamenalo nejen to, že nebude chráněn, ale nebude před ním chráněna ani osoba, jež má být postižena exekucí, resp. ani další osoby (např. osoby s ní spolubydlící), před nesprávným výkonem nebo dokonce zneužitím pravomoci, kterou bezesporu vykonavatel soudního exekutora disponuje.

Lze proto konstatovat, že při řešení předmětné otázky je třeba interpretovat ustanovení § 127 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku s použitím teleologického výkladu tak, že dopadá rovněž na vykonavatele soudního exekutora. Za správnou a v souladu se zákonem trestní kolegium Nejvyššího soudu tedy považuje variantu, podle níž vykonavatele soudního exekutora, provádí-li z písemného pověření soudního exekutora úkony, které je ve výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu oprávněn provést soudní vykonavatel, lze pokládat za úřední osobu ve smyslu citovaného ustanovení trestního zákoníku za podmínek, které jsou v tomto ustanovení zákona dále stanoveny. Za stejných okolností lze za úřední osobu považovat také exekutorského koncipienta (§ 21 odst. 1 e. ř.) či exekutorského kandidáta (§ 25 e. ř.).

Zaujetím tohoto stanoviska v zájmu jednotného rozhodování soudů, k němuž došlo zákonem předvídanou procesní cestou (§ 14 odst. 3, § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb.), Nejvyšší soud respektoval požadavky právní jistoty a předvídatelnosti práva, neboť posuzování vztahu mezi těmito požadavky na straně jedné a hodnotou soudcovského dotváření práva na straně druhé vychází ze zásad proporcionality.

Podstata právní jistoty jako jednoho z atributů právního státu spočívá v tom, že každý může spoléhat na to, že mu stát poskytne efektivní ochranu v jeho právech, že mu státní moc dopomůže k realizaci jeho subjektivního práva, bude-li mu v tom někdo neprávem bránit, a zároveň spoléhat na to, že ho stát postihne zákonem předvídanou, ale žádnou jinou než předvídanou sankcí za to, že porušil právní předpis, a konečně na to, že ho nepostihne sankcí, jestliže právní předpis neporušil (viz Knapp, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck 1995, s. 205 a násl.). Vedle již citované judikatury Evropského soudu pro lidská práva k této otázce nelze pominout ani judikaturu Ústavního soudu. Ústavní soud rovněž akcentuje, že ke znakům právního státu patří zásada právní jistoty, jejíž nedílnou součástí je jak požadavek předvídatelnosti práva, tak i legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky (viz např. nálezy ze dne 5. 5. 1997, sp. zn. IV. ÚS 34/97, ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2127/12 aj.). Řada nálezů tohoto soudu obsahuje rovněž podmínky, jež je nutné vyžadovat pro změnu právního názoru soudů. V nálezu ze dne 18. 4. 2007, sp. zn. IV. ÚS 613/06, (následovaným dalšími nálezy vydanými ve věcech vedených pod sp. zn. III. ÚS 117/07, sp. zn. II. ÚS 635/09 aj.) Ústavní soud vyslovil prioritu hodnoty stálosti judikatury, kterou lze prolomit pouze za podmínky splnění procedurálních a materiálních podmínek: „Judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna. Každá změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolané i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své podstatě nežádoucím, neboť takovouto změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování. To je prioritním důvodem, proč platná právní úprava předepisuje pro soudy nejvyšších instancí i pro Ústavní soud zvláštní a závazná pravidla přijímání rozhodnutí v situacích, kdy jimi má

být jejich dosavadní judikatura překonána“ (k tomu viz též nálezy ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09, ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. III. ÚS 1275/10 aj.).

V nálezu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. III. ÚS 3221/11, Ústavní soud konstatoval, že změna právního názoru vysloveného v soudních rozhodnutích, která představují ustálenou judikaturu, zvláště pak nejvyšších soudních instancí, vykazuje (materiálně) zpětný účinek, jenž stojí proti principu právní jistoty a důvěry jednotlivce v právo; ve vzájemné kolizi mezi potřebou právní jistoty a požadavkem materiální správnosti soudního rozhodnutí však významnou roli hraje postulát vnitřní otevřenosti soudního rozhodování jako podstatný strukturální element nezávislého nalézání práva a příkaz spravedlivého procesu. Z tohoto důvodu je nutno vycházet z principu, že změna ustálené judikatury je – byť za určitých materiálních a případně procesních podmínek – přípustná a nový právní názor zpravidla nalezne své uplatnění na všechny další kauzy, které soudy rozhodují. Ústavní soud rovněž zdůraznil, že změnu ustálené judikatury lze považovat za negativní z hlediska zmíněných principů právní jistoty a důvěry občanů v právo, nelze ji však považovat za negativní obecně; proces „zkvalitňování“ práva je jevem prospěšným, a tudíž i žádoucím, a z toho důvodu se nemůže vyhnout ani justici, včetně nejvyšších soudů. V této souvislosti je třeba opětovně připomenout také již citovanou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, kterou shrnul zejména v rozsudku velkého senátu ze dne 20. 10. 2015 ve věci Vasiliauskas proti Litvě, č. 35343/05, § 155, v němž uvedl: „Bez ohledu na to, jak jednoznačné může být zákonné ustanovení, je nezbytným prvkem v jakémkoliv systému práva, včetně práva trestního, soudní výklad. Vždy bude dána potřeba pro objasnění problematických bodů a pro jejich přizpůsobení se měnícím se okolnostem. Progresivní vývoj trestního práva prostřednictvím soudního výkladu je ve smluvních státech Úmluvy dobře zakořeněný a je nezbytnou součástí právní tradice“.

Přístup zvolený v tomto stanovisku je v souladu s uvedenou evropskou judikaturou, přičemž zcela zjevně nejde o svévolnou změnu judikatury, neboť zaujetí stanoviska jednoznačně směřuje ke sjednocení dosud odlišné rozhodovací praxe soudů v dané otázce. O tom svědčí skutečnost, že z rozhodnutí soudů, jež si v průběhu zpracování stanoviska Nevyšší soud rovněž opatřil, vyplývá, že právní názor obsažený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. 5 Tdo 478/2004, (shodně i v rozsudku téhož soudu ze dne 29. 3. 2006, sp. zn. 4 Tz 32/2006) či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1396/2013 (v podstatě shodně i v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 7 Tz 65/2013), který v jistém směru skutečně ovlivnil část praxe soudů (viz např. již dříve uváděný rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 4 To 69/2013, či usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 17. 12. 2013, sp. zn. 13 To 559/2013), nebyl většinově přijat nejen trestním kolegiem Nejvyššího soudu, ale ani všemi soudy (viz např. pravomocné rozsudky Okresního soudu v Děčíně ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 24 T 249/2011, nebo Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 8. 4. 2014, sp. zn. 6 T 38/2014). Trestní kolegium Nejvyššího soudu proto zcela důvodně v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujalo toto stanovisko k otázce, zda lze vykonavatele soudního exekutora pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zákoníku.

Pro úplnost trestní kolegium Nejvyššího soudu dodává, že za této situace není třeba zabývat se v podrobnostech důvody, pro které není akceptovatelná alternativa, podle níž by vykonavatele soudního exekutora bylo možné pokládat za úřední osobu ve smyslu § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku. Lze toliko poznamenat, že zásadním argumentem pro tento závěr je samotné znění ustanovení § 127 odst. 1 tr. zákoníku, které stanoví základní znaky, jež musí úřední osoba kumulativně splňovat, přičemž jedním z nich je, že musí jít o některou z osob taxativně vyjmenovaných v § 127 odst. 1 písm. a) až i) tr. zákoníku. Vykonavatel soudního exekutora není v tomto výčtu uveden. Jeho součástí je pouze soudní exekutor, který navíc požívá status úřední osoby jen při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce. Taxativnost výčtu a také značně konkrétní vymezení jednotlivých osob neposkytuje prostor

pro extenzivní výklad ustanovení § 127 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku a nedovoluje touto cestou rozšířit dopad i na další, výslovně tam neuvedené osoby, aniž by byla zpochybněna zásada *„nullum crimen sine lege certa et stricta“*.